

Vlaanderen
is milieu

Succesfactoren voor leefbare steden & gemeenten

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

Bernard De Potter
Administrateur-generaal Vlaamse Milieumaatschappij
Dokter De Moorstraat 24-26, 9300 Aalst
Tel. 053 72 62 10 - info@vmm.be
www.vmm.be

Beeldmateriaal

VMM

Publicatiedatum

Mei 2024

Depotnummer

D/2024/6871/011

Inleiding

De leefbaarheid van een stad of gemeente bepaalt het welzijn van de inwoners en draagt bij tot een duurzame toekomst voor ons allemaal. Steden en gemeenten kunnen het verschil maken via hun milieu- en klimaatbeleid. In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 13 oktober 2024 organiseerde de VMM een webinarreeks met kennis en inspiratie om dat beleid vorm te geven. De belangrijkste inzichten uit de webinars delen we in deze brochure. Zij vormen de basis voor een sterk bestuursakkoord waarmee de stad of gemeente de krachtlijnen kan uitzetten voor haar lokaal milieubeleid van de komende zes jaar.

Ben je momenteel burgemeester, schepen of gemeenteraadslid, of heb je daarvoor de ambitie voor de komende zes jaar? Ben je lokaal ambtenaar die mee zorgt voor een goede uitvoering van de beleidsplannen? Dan biedt deze brochure je de nodige inzichten in de belangrijkste lokale milieu-uitdagingen. Bij elke uitdaging reikt de VMM de succesfactoren aan om in het lokaal beleid mee aan de slag te gaan.

Dit zijn de vijf lokale milieu-uitdagingen waarover feiten, cijfers en oplossingen gegeven worden in deze brochure:

1. Propere waterlopen dankzij waterbewust lokaal beleid.....	4
2. De rol van gemeenten in een efficiënt rioolbeleid.....	6
3. Weerbaar voor de toekomst met een gemeentelijk klimaatadaptatiebeleid.....	8
4. Droogte en wateroverlast onder controle met een doeltreffende lokale aanpak.....	10
5. Een lokaal beleid voor zuivere lucht.....	12

HERBEKIJK ONZE WEBINARS VOOR STEDEN EN GEMEENTEN

Voor elk thema in deze brochure kan je een opname van onze webinarreeks voor steden en gemeenten herbekijken. Surf naar [onze playlist op YouTube](#) of scan de QR-code.

1.

Propere waterlopen dankzij waterbewust lokaal beleid

Wat is de huidige situatie?

Waterlopen in Vlaanderen slepen een historische vervuiling met zich mee. We zijn een dichtbevolkte regio, met een lange historiek van sterke industrialisering en intensieve landbouw en veeteelt. In de periode 2010-2023 is de situatie verbeterd. De verbetering vlakt de laatste jaren af. Bovendien zijn we nog veraf van de doelen die Europa vooropstelt.

Wat kunnen steden en gemeenten doen om mee te zorgen voor proper water?

Gebiedsgericht samenwerken als middel, proper water als doel

De VMM neemt deel aan het gebiedsgericht en thematisch overleg rond water. Dit doen we op het niveau van de afstroomgebieden omdat elk afstroomgebied uniek is en dus ook een

specifiek lokaal actieplan nodig heeft. Zo'n plan maken we op samen met de **lokale besturen en alle andere betrokken actoren**. Daarin wordt vastgelegd wat er wanneer moet gebeuren en wie wat zal doen, bijvoorbeeld het aanleggen van bijkomende rioleringen, het saneren van overstorten, het uitvoeren van een beekherstel of een hermeandering, ...

Subsidies voor projecten die waterkwaliteit verbeteren

Gemeenten die zelf werk maken van een betere waterkwaliteit van een waterloop en daarvoor financiële middelen zoeken, kunnen een beroep doen op de **subsidie-oproep 'Levend water'**.

Lokale meetcampagnes op maat

Gemeenten die willen weten wat de waterkwaliteit is van een waterloop op hun grondgebied kunnen bij de VMM een meetcampagne op maat vragen. Op die manier weten gemeenten waar de grootste uitdagingen liggen.

Erosiebestrijding

Erosie heeft een belangrijke negatieve impact op de waterkwaliteit. Gemeenten kunnen dit aanpakken door een **erosiebestrijdingsplan** op te maken met de knelpunten en de mogelijke erosiemaatregelen die daarvoor kunnen genomen worden. Gemeenten kunnen zich ook laten begeleiden door een **erosiecoördinator**. Gemeenten die een van deze initiatieven nemen, kunnen een subsidie aanvragen bij het Departement Omgeving.

Incidenten melden

Gemeenten die een milieuverontreiniging van een waterloop vaststellen of hiervan verwittigd worden, kunnen hiervoor de **permanentedienst van de VMM contacteren** die 24 op 24, 7 op 7 bereikbaar is. Een VMM-expert komt dan zo nodig ter plaatse om vaststellingen te doen en adviseert ook wat de meest efficiënte maatregelen zijn die gemeenten of hun hulpdiensten kunnen nemen.

Bewustwording en waterbeleving stimuleren

Gemeenten kunnen ook inzetten op waterbewustzijn bij hun inwoners en bedrijven. Dat kan door deel te nemen aan campagnes zoals De [Week van het Water](#) (week van 22 maart) en [Hier begint de Zee](#), die aandacht hebben voor het belang van een goede waterkwaliteit, het zorgzaam omgaan met afvalwater en een intense waterbeleving.

Succesfactoren voor gemeentelijk beleid rond prope waterlopen

In het nieuwe bestuursakkoord kunnen de nieuw verkozen lokale besturen hun beleid voor prope waterlopen verankeren. Dat kunnen ze doen door zich te engageren om:

- » Zich te verdiepen in de beschikbare kennis en de situatie van de waterlopen op hun grondgebied en zo nodig een **meetcampagne** te laten uitvoeren van de waterkwaliteit van een waterloop in de gemeente;
- » In een **gebiedsgerichte samenwerking** de waterkwaliteit van waterlopen – samen met andere betrokken partners – te verbeteren met concrete acties en maatregelen;
- » Een **concreet projectidee** voor te bereiden met een ingreep aan een waterloop of valleigebied die zorgt voor meer biodiversiteit, betere waterkwaliteit en het herstel van waterbergend vermogen. Dit projectidee wordt uitgewerkt en ingediend zodra er een concrete oproep gelanceerd wordt;
- » Een **erosiebestrijdingsplan** op te maken en zo mogelijk een bijhorende subsidie hiervoor aan te vragen;
- » Een **crisis- of urgentieregeling** te voorzien in geval er zich een milieu-incident voordoet op een waterloop in de gemeente;
- » In te zetten op **waterbewustzijn** bij inwoners en bedrijven, via gemeentelijke communicatiekanalen en evenementen.

MEER LEZEN?

Surf naar www.vmm.be/nieuwsbrief/april-2024/actiemogelijkheden-voor-gemeenten-richting-propere-waterlopen of scan de QR-code.

2.

De rol van gemeenten in een efficiënt rioolbeleid

Uitdagingen in Vlaanderen

Voor de opvolging van het afvalwaterbeheer is er een onderscheid tussen de riolering (infrastructuur voor afvalwaterafvoer) en de zuivering (behandeling van afvalwater). De rioleringsgraad en de zuiveringsgraad in Vlaanderen zijn sterk gestegen, al zijn er wel sterke regionale verschillen.

Waar gaat het afvalwater naartoe?

Afvalwater van huishoudens en bedrijven gaat via privéleidingen naar de riolering of wordt ter plaatse gezuiverd met een individuele behandelingsinstallatie (IBA). Steden en gemeenten hebben de taak om afvalwater in te zamelen en tot een bepaald verzamelpunt te transporteren. Het afvalwater, al dan niet gemengd met regenwater, dat op het zuiveringsstation toekomt, wordt in verschillende stappen biologisch gezuiverd totdat de kwaliteit voldoende is om het te lozen in een waterloop.

Strategieën voor verbetering

Voor elke gemeente zijn er specifieke **reductiedoelen voor afvalwaterzuivering** vastgelegd om de zuiveringsgraad van afvalwater in Vlaanderen naar 91% te brengen. Dankzij **'het Reductieportaal' voor rioolbeheerders** kunnen gemeenten de vordering van hun doelen opvolgen.

Het zoneringsplan geeft tot op huisniveau aan welke maatregelen gemeenten moeten nemen om te beantwoorden aan de geldende wetgeving (Vlarem) rond de lozing van huishoudelijk afvalwater, namelijk aansluiting op de riolering of zelf voorzien in zuivering van afvalwater.

Acties voor gemeenten

Middelen strategisch inzetten

Gemeenten kunnen de **zoneringsplannen realiseren en de reductiedoelen behalen** met behulp van een duidelijke visie en het strategisch inzetten van de beschikbare middelen en/of bekomen van subsidies.

Nieuw besluit gemeentelijke saneringsverplichting

Een nieuw besluit van de Vlaamse Regering stelt de 'saneringsplichtige' of drinkwaterleverancier en rioolbeheerder centraal in het realiseren van saneringsnetwerken. Per gemeente zal er maar één rioolbeheerder meer zijn.

Het nieuwe besluit legt de openbare dienstverplichtingen vast voor de verdere **uitbouw** en optimalisatie van het gemeentelijke rioleringsnet. [Alle info daarover kan je terugvinden via onze website.](#)

Klimaatadaptieve ingrepen koppelen aan rioleringswerken

De toename van extreme regenval door klimaatverandering zet onze rioleringsystemen onder druk. Door de infrastructuur en bebouwing te verbeteren, kan de impact daarvan beperkt worden. Zo kunnen gemeenten bijvoorbeeld bij rioleringswerken tegelijk een **tuinstraat aanleggen, investeren in ontharding en groene bufferzones, capaciteit uitbreiden en bufferbekkens bouwen en ruimtelijke planning aanpassen.**

Zelf doen of uitbesteden?

Gemeenten hebben een belangrijke rol in het verbeteren van rioleringen en moeten daarin een doordachte keuze maken: besteden ze die taak uit aan een rioolbeheerder of nemen ze zelf die taak op? Die keuze, de opvolging van het rioolbeheer en de nodige budgetten leggen de gemeenten daarom best vast in het nieuwe bestuursakkoord.

MEER LEZEN?

Surf naar www.vmm.be/nieuwsbrief/april-2024/efficient-rioolbeheer-hoe-kunnen-gemeenten-het-verschil-maken of scan de QR-code.

Succesfactoren voor een efficiënt gemeentelijk rioolbeleid

In het nieuwe bestuursakkoord kunnen de nieuw verkozen lokale besturen hun beleid voor een efficiënt rioolbeheer in hun gemeente verankeren. Dat kunnen ze doen door zich te engageren om:

- » De **zoneringsplannen te realiseren en de reductiedoelen te behalen** met behulp van een duidelijke visie en het strategisch inzetten van de beschikbare middelen en/of bekomen van **subsidies**;
- » Het nieuw besluit gemeentelijke **saneringsverplichting** op te volgen;
- » Te bepalen of ze het **rioolbeheer** zelf in handen nemen of uitbesteden aan een rioolbeheerder;
- » **Klimaatadaptieve maatregelen** te koppelen aan hun rioleringswerken.

3.

Weerbaar voor de toekomst met een gemeentelijk klimaatadaptatiebeleid

Gevolgen van klimaatverandering

Ook in Vlaanderen voelen we de gevolgen van klimaatverandering. De afgelopen jaren namen extreme weersomstandigheden toe: meer intense regenbuien met overstromingen tot gevolg, het hoogste grondwaterpeil in 20 jaar, weken van warmte en droogte, afgewisseld met kletsnatte perioden en minder ijsdagen. We moeten de verdere klimaatverandering dus binnen de perken houden ("mitigatie"), door bijvoorbeeld in te zetten op energiebesparing. Maar het is minstens even belangrijk dat we ons aanpassen aan de onvermijdelijke gevolgen ervan ("adaptatie").

Europese en Vlaamse aanpak

De Vlaamse Regering vertaalde de Europese strategie naar het Vlaams Klimaatadaptatieplan. Daarmee wil Vlaanderen inzetten op groenblauwe dooradering en natuurgebaseerde oplossingen hittestress in woonomgevingen verminderen, regenwater beter vasthouden en overstromingsrisico's beperken.

Milderende ingrepen tegen klimaateffecten

Lokale besturen kunnen die doorvertalen in gemeentelijk klimaatadaptatieplan waarin ze maatregelen of technieken inzetten zoals bijvoorbeeld:

- » Openbare gebouwen klimaatbestendig maken via zonwering, groendaken en -gevels, mogelijkheden om regenwater op te vangen en te hergebruiken;
- » **Groenblauwe infrastructuur** aan te leggen;
- » Ontharden zodat regenwater gemakkelijker kan infiltreren, waterbuffers aanleggen of zorgen voor meer groen in de straat;
- » Inwoners stimuleren om **regenwater** op te vangen en een **kader** voorzien voor het opvangen van hemelwater;
- » Straten **slimmer** inrichten met waterdoorlatende verharding, bermen en wadi's;
- » **Bomen en struiken** aanplanten op openbare plaatsen tegen hittestress.

Hoe helpt de VMM de gemeenten daarbij?

In elke stap van het adaptatieproces kunnen gemeenten een beroep doen op een van de **lokale VMM-adviseurs klimaatadaptatie**. Deze adviseurs geven advies op maat zodat gemeenten goed op de hoogte zijn van de klimaatuitdagingen op hun grondgebied.

De **klimaatadaptatietools** op het VMM Klimaatportaal Vlaanderen leggen de lokale kwetsbaarheden bloot of toetsen locatie-specifiek het potentieel en de effectiviteit van gecombineerde maatregelen af. Daarnaast kan ook de klimaatbestendigheid van ontwerpvarianten van concrete ruimtelijke projecten beoordeeld worden met een adaptatiescore.

Doe mee met de Green Deal Klimaatbestendige Omgeving

De Green Deal is een laagdrempelig en krachtig instrument om samen te werken, kennis te delen en goede praktijken te ondersteunen, samen met andere overheden, de bouwsector en het middenveld.

MEER LEZEN?

Surf naar www.vmm.be/nieuwsbrief/april-2024/hefbomen-voor-klimaatbestendige-steden-en-gemeenten#succesfactoren-voor-een-gemeentelijk-klimaatadaptatiebeleid of scan de QR-code.

Succesfactoren voor een gemeentelijk klimaatadaptatiebeleid

In het nieuwe bestuursakkoord kunnen de nieuw verkozen lokale besturen hun beleid voor een effectieve klimaatadaptatiestrategie in hun gemeente verankeren. Dat kunnen ze doen door zich te engageren om:

- » Gebruik te maken van **klimaatadaptatietools** bij de aanvraag, ontwikkeling en/of beoordeling van nieuwe projecten in de gemeente;
- » Klimaatadaptatie hoog op de agenda te zetten en een **visie** en plan van aanpak op te stellen;
- » Een **klimaatadaptatieplan** uit te werken, een lokaal beleidsplan om klimaatuitdagingen mee aan te pakken;
- » **Concrete** klimaatadaptatieve maatregelen uit te voeren.

4.

Droogte en wateroverlast onder controle met een doeltreffende lokale aanpak

Wat is de situatie in Vlaanderen?

De waterbeschikbaarheid in Vlaanderen is relatief beperkt. Bovendien verhogen de hoge bevolkingsdichtheid, een sterke economie, een intensieve landbouw en de impact van klimaatverandering het risico op waterschaarste. Daarnaast zijn er ook vaker periodes met intense neerslag die leiden tot wateroverlast of overstromingen.

Wat kunnen steden en gemeenten doen?

Maatregelen tegen waterschaarste

Waterschaarste vraagt een systeemaanpak. Dat doen we in Vlaanderen via de Blue Deal. Enerzijds verhogen we de waterbeschikbaarheid door het water beter vast te houden en meer te laten infiltreren. Anderzijds beperken we de watervraag door bestaande en alternatieve waterbronnen efficiënter en circulair te gebruiken.

1. Gemeenten kunnen hieraan bijdragen door **meer water en groen te voorzien** zowel in de bebouwde omgeving als in de open ruimte. Dat kan door in te zetten op het herstel en de aanleg van natte natuur zoals moerassen, veengebieden, vochtige graslanden in valleien en polders en het herstellen van de sponsfunctie van het landschap.
2. Gemeenten kunnen ook **zelf water besparen door hun eigen waterverbruik door te lichten**, lekken op te sporen en alternatieve waterbronnen in te zetten voor de beregening van plantsoenen.
3. Gemeenten kunnen ook een belangrijke **faciliterende rol vervullen bij het uitwisselen van waterstromen** zoals (gezuiverd) hemel- en afvalwater, proceswater tussen verschillende (landbouw)bedrijven, verenigingen, enz.
4. Gemeenten kunnen **communiceren en hun burgers bewust** maken van de problematiek rond waterschaarste en droogte, watervriendelijk huishouden, tuinieren en (ver) bouwen.

Maatregelen tegen wateroverlast

Overstromingskaarten raadplegen en toepassen

Het is in eerste instantie belangrijk voor gemeenten te **weten waar overstromingen kunnen optreden**. Gemeenten kunnen via de overstromingskaarten opzoeken waar er lokaal overstromingsgevoelige gebieden zijn.

Projecten doordacht vergunnen

Met het **vergunningenbeleid** hebben gemeenten een belangrijk beleidsinstrument in handen om wateroverlast bij hun inwoners te voorkomen. Voor de bouw van woningen, bedrijfsgebouwen, of een infrastructuurproject is onder meer de **watertoets** voorzien. In bepaalde situaties moeten gemeenten bij het uitvoeren van de watertoets advies vragen aan de betrokken waterbeheerder. De waterbeheerder kan aanbevelingen formuleren om de geplande activiteiten bij te sturen om zo de verwachte impact aan en van het watersysteem te vermijden, te beperken, te herstellen of te compenseren.

Bescherming van bestaande gebouwen

Gemeenten kunnen wijken of straten die regelmatig getroffen worden door overstroming begeleiden richting mogelijke maatregelen om zich te beschermen.

Open waterlopen

Op heel wat plaatsen zijn waterlopen nog ingebuisd. Het is aanbevolen om die zoveel mogelijk terug open te leggen, want open waterlopen hebben een veel hogere bergings- en afvoercapaciteit.

Samenwerking

De VMM is verantwoordelijk voor de onbevaarbare waterlopen van de eerste categorie. Voor veel maatregelen aan deze waterlopen werkt de VMM zeer nauw samen met lokale besturen. Als er zich overstromingen aankondigen of voordoen, volgt de VMM de situatie op de voet zodat op het juiste moment en op de juiste plaatsen de beste beschermingsmaatregelen kunnen genomen worden.

MEER LEZEN?

Surf naar www.vmm.be/nieuwsbrief/april-2024/lokale-maatregelen-tegen-droogte-en-wateroverlast of scan de QR-code.

Succesfactoren voor lokaal beleid tegen droogte en wateroverlast

De hemelwater- en droogteplannen bevatten een integrale visie over infiltratie, hergebruik, buffering en afvoer van hemelwater. In het nieuwe bestuursakkoord bouwen de nieuw verkozen lokale besturen daarop voort om de gemeente te beschermen tegen droogte en wateroverlast. Zo kunnen ze zich engageren in de strijd tegen:

Droogte

- » Een **duidelijke visie en plan van aanpak** op te stellen rond droogte;
- » **Concrete maatregelen** te nemen rond waterschaarste;
- » **Meer ruimte** voor water en groen te voorzien;
- » Zelf **water besparen** door hun eigen waterverbruik door te lichten;
- » Een **faciliterende** rol vervullen bij het uitwisselen van waterstromen;
- » Communiceren naar burgers over waterschaarste om het **bewustzijn** te verhogen.

Wateroverlast

- » Een doordacht **vergunningenbeleid** bij aanvragen van nieuwe bouwprojecten, door rekening te houden met de overstromingskaarten en de adviezen van de **watertoets**;
- » Communiceren naar burgers over mogelijke wateroverlast om de nodige **beschermingsmaatregelen** te voorzien.

5.

Een lokaal beleid voor zuivere lucht

Zuivere lucht is essentieel voor onze gezondheid. De VMM meet daarom de luchtkwaliteit, maakt luchtbeleidsplannen, is actief op het terrein, evalueert en stuurt bij waar nodig. Dat doen we samen met steden en gemeenten. Zij kunnen er mee voor zorgen dat de luchtkwaliteit en leefkwaliteit er voor hun inwoners op vooruit gaat.

Hoe staat het met onze luchtkwaliteit?

Verbetering, maar nog werk aan de winkel

De voorbije decennia is de luchtkwaliteit in Vlaanderen gevoelig verbeterd. We stellen wel vast dat de luchtkwaliteit er in 2022 niet meer op vooruit gegaan is. Belangrijkste oorzaken daarvoor zijn de heropleving van de economie na Covid en meer houtverbranding. Vooral stoffen die sterk gelinkt zijn aan houtverbranding (PAK's, organische massa in fijn stof en bepaalde roetfracties) namen toe.

Belangrijke impact van luchtvervuiling op onze gezondheid

In alle Vlaamse steden en gemeenten heeft de luchtvervuiling negatieve gevolgen voor de gezondheid van inwoners, ook al halen we op de meeste plaatsen de Europese normen. Fijn stof, stikstofdioxide en ozon zijn de drie stoffen met de grootste gezondheidsimpact in Vlaanderen en leiden tot luchtweginfecties, astma, hart- en vaatziekten en vroegtijdige sterfte.

Volgens modelberekeningen worden alle Vlamingen blootgesteld aan te veel fijn stof (PM_{2,5}) en ozon en bijna alle Vlamingen aan te veel stikstofdioxide. Daarom zijn er aanvullende inspanningen nodig om de luchtkwaliteit verder te verbeteren. Bovendien worden de Europese normen binnenkort strenger.

Samen voor Zuivere Lucht

De luchtkwaliteit kan plaatselijk heel verschillend zijn

De lokale luchtkwaliteit kan soms erg sterk verschillen van plaats tot plaats. Lokale factoren zoals industrie, mobiliteit, houtstook ... hebben een belangrijke impact op de luchtkwaliteit.

Dat is onder andere het geval bij 'street canyons', smalle straten met hoge bebouwing waar de luchtvervuiling blijft hangen. Door de beperkte luchtstroming worden verontreinigende stoffen zoals uitlaatgassen slecht verdund, stapelen ze zich op en ontstaan er lokaal hoge concentraties, onder andere van stikstofdioxide. Dat tast de leefbaarheid voor de bewoners van deze straten sterk aan.

Ook houtstook kan plaatselijk een grote impact hebben. Uit metingen blijkt dat houtstook de grootste bron is voor fijn stof. Bij mistig en windstil weer valt de rook meteen neer en dan blijven de concentraties sterker ter plaatse hangen, in de eigen tuin of in die van de burens. Fijn stof is de meest vervuilende stof naar gezondheidsimpact. Zelfs bij zeer lage concentraties is fijn stof slecht voor de gezondheid. Een Vlaming verliest gemiddeld 15 gezonde levensmaanden door fijn stof.

Maatregelen op vlak van (groene) mobiliteit, ruimtelijke ordening, zero emissie stadsdistributie, het monitoren van zorgwekkende stoffen kunnen de luchtkwaliteit sterk verbeteren.

Samenwerking steden en gemeenten

Met onze metingen kunnen we de luchtkwaliteit goed opvolgen en weten we waar er actie nodig is. Dat vormt de basis voor de maatregelen die opgenomen worden in het Vlaams Luchtbeleidsplan en tweejaarlijks worden geëvalueerd door de VMM. Veel van de opgenomen acties vereisen lokale ingrepen of projecten.

De **VMM zet daarom met steden en gemeenten lokale acties op** en meet de impact in het kader van een gebiedsgerichte samenwerking. We geven advies, ondersteunen bij het uitvoeren van lokale luchtbeleidsplannen en meetcampagnes op maat en helpen bij het maken van geïnformeerde beslissingen en het implementeren van effectieve maatregelen op het terrein voor luchtkwaliteitsverbetering. Lokale besturen kunnen ook bij de VMM terecht voor ondersteuning bij het uitvoeren van luchtkwaliteitsmetingen en data-analyses. Of om knelpunten rond industriële luchtverontreiniging aan te pakken.

We ondersteunen lokale initiatieven in Kortrijk, Aalst, Gent, Brugge, Antwerpen, Roeselare, Sint-Niklaas, Herzele, Rumst, Harelbeke en Kampenhout. In Herzele bijvoorbeeld brengen we dat in de praktijk door burgerwetenschappers de effecten van de ingevoerde schoolstraat te laten nagaan, in overleg met het gemeentebestuur. Dat vergroot niet alleen het draagvlak, maar ook de impact van het gevoerde beleid.

Steden en gemeenten kunnen zich op de website [Samen voor Zuivere Lucht](#) informeren over de luchtkwaliteit op hun grondgebied, zich laten inspireren door andere gemeenten en zelf actie ondernemen.

Wat kunnen gemeenten doen om de luchtkwaliteit te verbeteren?

Lokale besturen en gemeentediensten staan dicht bij hun inwoners en ontvangen uit eerste hand alle klachten over houtstook, vragen over de gezondheid in drukke straten, vragen naar veiligere verkeersomgevingen en meer groenblauwe ruimte. Door samen te werken en geavanceerde tools en strategieën te implementeren kunnen lokale besturen de luchtkwaliteit verbeteren. We geven twee voorbeelden.

1. Mobiliteit

Mobiliteit is een van de belangrijkste bronnen voor luchtverontreiniging. Er zijn verschillende mogelijkheden om de impact van de mobiliteit op de luchtkwaliteit te verminderen.

Gedragsverandering

Door betere wandel- en fietspaden in te richten en het openbaar vervoer aan te moedigen, kunnen gemeenten hun inwoners stimuleren om minder verplaatsingen met de auto te maken, waardoor er minder luchtverontreiniging is.

Mobiliteitsplanning

Daarnaast beschikken gemeenten over beleidsinstrumenten om het verkeer anders te organiseren. Via de ruimtelijke ordening en het vergunningenbeleid kunnen gemeenten beslissen dat ziekenhuizen, rusthuizen, scholen, kinderdagverblijven ... niet ingeplant

zijn vlak naast drukke verkeersassen met een slechte luchtkwaliteit. Met het principe van de 15-minutenstad kunnen gemeenten ervoor zorgen dat alle belangrijke diensten bereikbaar zijn binnen de 15 minuten wandelen, fietsen of verplaatsen met het openbaar vervoer. Met circulatieplannen en vrachtroutenetwerken kunnen gemeenten het verkeer beter sturen en weghouden van druk bewoonde (of bezochte) plaatsen. Met de modelleringstools Car Vlaanderen kunnen gemeenten de impact van een lokale maatregel modelleren voor de luchtkwaliteit in een bepaalde straat.

Aanpak van street canyons

Via mobiliteitsplannen (zie hoger) kunnen gemeenten het verkeer verminderen of weghalen uit deze straten. Ze kunnen ook aaneengesloten bebouwing onderbreken met groenvoorziening, een parkje of een pleintje. Zo ontstaat er meer luchtcirculatie en wordt de luchtverontreiniging sneller en beter verdund.

Het aanplanten van bomen geeft verkoeling en zorgt voor een aangename omgeving. Gemeenten moeten wel waakzaam zijn dat de boomkruinen geen dak vormen dat een groot deel van de straat overdekt. Daardoor blijven verontreinigende stoffen hangen die de bomen zelf niet voldoende kunnen zuiveren.

Aan de rand van de stad of in een relatief open omgeving een groenbuffer aanleggen, heeft een positief effect: de verontreinigde lucht wordt naar boven gestuwd en kan daardoor gemakkelijker verdunnen.

Milieuvriendelijke voertuigen

Gemeenten kunnen het gebruik van elektrische voertuigen stimuleren door (meer en sneller) laadpalen te plaatsen. Ze kunnen ook zelf het goede voorbeeld tonen door het wagenpark van de gemeente zelf (sneller) over te schakelen naar elektrische voertuigen. Gemeenten die werk willen maken van groene mobiliteit kunnen terecht op de website www.ecoscore.be.

Gemeenten kunnen ook een lage emissiezone invoeren. Recent onderzoek toonde aan dat kinderen die in een stedelijk gebied met lage emissiezones opgroeien minder kans hebben om astma te krijgen in vergelijking met stedelijk gebied zonder lage emissiezones.

2. Houtstook

'Hout het gezond' is een communicatiecampagne waarmee de VMM het sensibiliseren over de impact van houtstook op de luchtkwaliteit wil aanmoedigen. We geven tips mee voor een milieuvriendelijker stookgedrag en hoe de hinder kan beperkt worden. We stellen het nodige communicatiemateriaal, tips en advies ter beschikking van lokale besturen en geven ook informatie over de regelgeving en handhaving.

Als lokaal bestuur heb je heel wat tools zelf in handen om te sensibiliseren en te handhaven, onder andere bij bouwvoorschriften. Je kan in je politiereglement ook laten opnemen dat houtstook verboden is bij ongunstige weersomstandigheden.

Succesfactoren voor een lokaal beleid voor zuivere lucht

In het nieuwe bestuursakkoord kunnen de nieuw verkozen lokale besturen hun beleid voor een zuivere lucht in hun gemeente verankeren. Dat kunnen ze doen door zich te engageren om:

- » De luchtkwaliteit op hun grondgebied te meten en **knelpunten aan te pakken**. Voor meetadvies, inspirerende voorbeelden en ons **maatwerkeraanbod** verwijzen we door naar het platform [Samen voor Zuivere Lucht](#);
- » Het **autoverkeer te verminderen** op plaatsen waar veel mensen komen en wonen, o.m. via een mobiliteitsplan en een doelgerichte ruimtelijke ordening;
- » Het voorzien van **groenbuffers** of ruimte die zorgt voor luchtcirculatie;
- » Het gebruik van **milieuvriendelijke voertuigen** te stimuleren;
- » **Communiceren** naar burgers om bewustzijn en gedragsverandering te verhogen voor milieuvriendelijke verplaatsingen en stookgedrag.

MEER LEZEN?

Surf naar www.vmm.be/nieuwsbrief/april-2024/instrumenten-voor-een-betere-lokale-luchtkwaliteit of scan de QR-code.

